

**MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASASI – MAKTABGACHA YOSHDAGI
BOLALAR IJTIMOYIY TARBIYA MASKANI.**

Xudoyberdiyeva Nasiba

Qodirova Orzigul

Ishnazarova Dilafuz

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 4- bosqich talabasi

Annotatsiya : Maktabgacha ta'lim muassasasi — maktabgacha yoshdagi bolalar ijtimoiy tarbiya maskani. Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalari - maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy tarbiya muassasalari. O'zbekistonda bu muassasalarga bolalar yaslisi, yasli bog'cha, kiradi. Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalari 2 bosqichdan iborat. 1- bosqich bolalar yaslisi bo'lib, u bulgan bolalarni qamrab oladi. Bu bosqichda bolalarni aqliy va jismoniy rivojlantirish. nutqini shakllantirish, ularni moddiy borliq, atrof-olam bilan tanishtirish hamda gigiyena masalalari bo'yicha amaldagi tayanch dastur asosida ta'limtarbiya beriladi. 2-bosqich bolalar bog'chasi bo'lib, u 5 yoshgacha bo'lgan bolalarni kamrab oladi. Bu bosqichda bolalarning nutqini rivojlantirish, ularning ma'naviy kamolotini ta'minlash, jismoniy jihatdan baquvvat bo'lishlari uchun yo'naltirilgan ta'limtarbiya jarayoni amalga oshiriladi. Jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ham Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarib.m. mavjud bulib, ular maxsus dastur hamda texnik vositalar bilan ta'minlangan.

Abstrakt : O'zbekistonda Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarining moddiy texnika bazasi hamda metodik ta'mi-notini yaxshilashga qaratilgan bir qator qarorlar qabul qilingan. Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarib.m. uchun joriy qilingan "Ilk qadam " tayanch das-turi ped. va psixologiya fanlari yutuklari hamda davlat va jamiyat talablariga tayangai holda yaratilganligi bilan alohila ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar : maktabgacha ta'lim, tarbiya, bog'cha, yasli-big'cha, maktab, boshlang'ich ta'lim.

Davlat va nodavlat Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalari. mavjud. Ular qaysi tashkilot qaramogida bo'lishidan qat'i nazar O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi uni kadrlar bilan ta'minlaydi va faoliyatiga ilmiy-pedagogik jihatlan rahbarlik qiladi. Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarib.m. uchun tarbiyachi va metodistlar Toshkent ped. unti, ped. institutlari va kollejlari tayyorlanadi.

Turli tipdagi maktabgacha ta'lim muassasalari tashkiliy tuzilmasi va uning xususiyatlari. Turli tipdagi maktabgacha tarbiya muassasalari Uzbekiston Xalk ta'limi vazirligi xamda soglikni saklash vazirligi tomonidan tasdiklangan instruktiv direktiv xujjatlar va yuriknomalar asosida ish yuritilgan. Bular maktabgacha tarbiya tugrisidagi kontseptsiya va nizomda belgilab berilgan.

Maktabgacha tarbiya muassasasi loyixa buyicha kurilgan yoki moslashtirilgan SNIP normalariga yongin xavfsizligi koidalariga javob beradigan va ob-xavo haroitini, ekologik vaziftini tarkib tolgan milliy an'analarini xisobga oladigan binoda tashkil etiladi. Maktabgacha tarbiya muassasasining sigimi 320 urindan oshmasligi kerak. Umumiy yunalishdagi maktabgacha tarbiya muassasalari uchun 140 urinli maxsus axamiyatga moliy maktabgacha tarbiya muassasasi uchun 90-120 urinni mukobil xisoblash zarur. Loyixalashga kuyiladigan talablar:

binolar shunday joylashishi kerakli., bino derazalari ufk tomonda soyabonlar bulishi, kukamadzor erlarga suv bilan uynash uchun foytanchali xovuzchalar bulishi, yulaklar va utish joylarini kattik narsa koplash suv baseyni 0,25 metr chukurlikda, kucha shovkinidan uzokda, maktabga yakin joyda, yongindan karish talablarga tulik javob beradigan, iklimiy xususiyalarini xosibga olgan xolda loyixalashiriladi. Maktabgacha tarbiya muassasasiga amaldagi koidagi binoan bolalarga meditsina xizmati kursatish xukukiga ega. Bolalarga meditsina xizmati kursatish, maxsus biriktirilgan soglikni saklash bulimlari yoki idorasi karam bulgan tegishli meditsina muassasasini, meditsina xodimlari tomonidan amalga oshiriladi. Meditsina xodimlar bogcha ma'muriyati bilan bir katorada bolalarning salomatligi va jismoniy rivojlanishi davolash, profilaktika, tadbirlarini utkazish, sanatoriya gigiena normalariga rioya kilishi, tarbiyalanuvchilarning rejimi va ovkasi sifati ularning jismoniy va akliy yuklamalarining meyoriy uchun ma'suldir. Maktabgacha ta'lim muassasasi uzluksiz ta'lim tizimining birinchi bosqichi, jamiyatning eng muhim ijtimoiy zaminidir. Maktabgacha ta'lim muassasi bolalarni tarbiyalash va rivojlantirish, ularni maktabga tayyorlashda yetakchi o'rin tutadi.

Barcha turdagi maktabgacha ta'lim muassasalari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «2017 — 2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida» 2016 yil 29 dekabrda PQ-2707-son qaroriga muvofiq Vazirlar Mahkamasi qarori asosida tashkil etiladi. Maktabgacha ta'lim muassasasi — maktabgacha yoshdagi bolalar ijtimoiy tarbiya maskani.

Maktabgacha ta'lim muassasasi — maktabgacha yoshdagi bolalar ijtimoiy tarbiya maskani. Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalari –

maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy tarbiya muassasalari. O'zbekistonda bu muassasalarga bolalar yaslisi, yas.sh-bog'cha, bolsiar bo/chasi kiradi. Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalari 2 bosqichdan iborat. 1-bosqich bolalar yaslisi bo'lib, u bulgan bolalarni qamrab oladi. Bu bosqichda bolalarni aqliy va jismoniy rivojlantirish. Nutqini shakllantirish, ularni moddiy borliq, atrof-olam bilan tanishtirish hamda gigiyena masalalari bo'yicha amaldagi tayanch dastur asosida ta'limtarbiya beriladi. 2-bosqich bolalar bog'chasi bo'lib, bo'lgan bolalarni kamrab oladi. Bu bosqichda bolalarning nutqini rivojlantirish, ularning ma'naviy kamolotini ta'minlash, jismoniy jihatdan baquvvat bo'lishlari uchun yo'naltirilgan ta'limtarbiya jarayoni amalga oshiriladi. Jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ham Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarib.m. mavjud bulib, ular maxsus dastur hamda texnik vositalar bilan ta'minlangan. O'zbekistonda Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarining moddiy texnika bazasi hamda metodik ta'mi-notini yaxshilashga qaratilgan bir qator qarorlar qabul qilingan. Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarib.m. uchun joriy qilingan "Uchinchi ming yillikning bolasi" tayanch das-turi ped. Va psixologiya fanlari yutuklari hamda davlat va jamiyat talablariga tayangai holda yaratilganligi bilan alohila ahamiyatga ega. Davlat va nodavlat Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarib.m. mavjud. Ular qaysi tashkilot qaramogida bo'lishidan qat'i nazar O'zR Xalq ta'limi vazirligi uni kadrlar bilan ta'minlaydi va faoliyatiga ilmiy-pedagogik jihatlan rahbarlik qiladi. Maktabgacha ta'lim bolalar muassasalarib uchun tarbiyachi va metodistlar Institutlar va kollejlarda tayyorlanadi.

Turli tipdagi maktabgacha ta'lim muassasalari tashkiliy tuzilmasi va uning xususiyatlari. Turli tipdagi maktabgacha tarbiya muassasalari O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi xamda soglikni saklash vazirligi tomonidan tasdiklangan instruktiv direktiv xujjatlar va yuriknomalar asosida ish yuritilgan. Bular maktabgacha tarbiya tugrisidagi kontseptsiya va nizomda belgilab berilgan.

Maktabgacha tarbiya muassasasi loyixa buyicha kurilgan yoki moslashtirilgan SNIP normalariga yongin xavfsizligi koidalariga javob beradigan va ob-xavo haroitini, ekologik vaziftini tarkib tolgan milliy an'analarini xisobga oladigan binoda tashkil etiladi. Maktabgacha tarbiya muassasasining sigimi 320 urindan oshmasligi kerak. Umumiy yunalishdagi maktabgacha tarbiya muassasalari uchun 140 urinli maxsus axamiyatga moliy maktabgacha tarbiya muassasasi uchun 90-120 urinni mukobil xisoblash zarur. Loyixalashga kuyiladigan talablar:

Binolar shunday joylashishi kerakli., bino derazalari ufk tomonda soyabonlar bulishi, kukamadzor erlarga suv bilan uynash uchun foytanchali xovuzchalar bulishi, yulaklar va utish joylarini kattik narsa koplash suv baseyni 0,25 metr chukurlikda, kucha shovkinidan uzokda, maktabga yakin joyda, yongindan karish talablarga tulik javob beradigan, iklimiy xususiyalarini xosibga olgan xolda loyixalashtiriladi. Maktabgacha tarbiya muassasasiga amaldagi koidagi binoan bolalarga meditsina xizmati kursatish xukukiga ega. Bolalarga meditsina xizmati kursatish, maxsus biriktirilgan soglikni saklash bulimlari yoki idorasi karam bulgan tegishli meditsina muassasasini, meditsina xodimlari tomonidan amalga oshiriladi. Meditsina xodimlar bogcha ma'muriyati bilan bir katorda bolalarning salomatligi va jismoniy rivojlanishi davolash, profilaktika, tadbirlarini utkazish, sanatoriya gigiena normalariga rioya kilishi, tarbiyalanuvchilarning rejimi va ovkasi sifati ularning jismoniy va akliy yuklamalarining meyoriy uchun ma'suldir. Maktabgacha ta'lim muassasasi uzluksiz ta'lim tizimining birinchi bosqichi, jamiyatning eng Maktabgacha yoshdagi bolalik davri fundamental ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish uchun qulay davrdir. Maktabgacha yoshdagi bolaning etakchi faoliyati – bu o'yin. Asosiy aqliy jarayonlarning rivojlanishi – xotira, e'tibor, fikrlash, tasavvur ham maktabgacha yoshdagi davrda faol rivojlanadi. Bolalar bog'chasidan maktab muassasasiga o'tish davrida bolaning tanasida va psixologiyasida qayta qurish sodir bo'ladi. O'yindan o'tish jarayoni bolaning o'quv jarayonini o'zi idrok etishida ba'zi qiyinchiliklarning paydo bo'lishi bilan bog'liq. Bolalar bog'chasi va maktab ishining uzluksizligi uzluksiz ta'limning yagona tizimda ushbu aloqalari o'rtasida maxsus yaxlit ta'lim muhitini yaratishni anglatadi. Ta'lim muassasalarining bunday yagona ta'lim muhitini tashkil etishdagi asosiy maqsadi ta'lim va tarbiya masalalariga yagona yondoshishni asosli rivojlantirishdir.

Oila va o'quv muassasasi o'rtasidagi hamkorlikni tashkil etishda o'qituvchilar va ota-onalarning bir-birlari haqidagi g'oyalarini shakllantirish muhim rol o'ynaydi. Bolalarni o'qituvchilar tomonidan idrok etish o'qituvchining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, ularning o'qituvchini idrok etishidan biroz farq qiladi. Bolaga ta'lim ta'sirini tashkil etishda bolalar bog'chasi va oilaning uzluksizligi bola maktabgacha muassasaga kirgan paytdan boshlanadi. O'qituvchi chaqaloq tomonidan ikkinchi onadek qabul qilinadi, agar o'qituvchi barcha zarur hissiyot va kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lsa. Binobarin, ota-onalarning o'zlari tarbiyachining tavsiyalari va tavsiyalarini tinglashga, ularni bajarishga, kerak bo'lganda yordam so'rashga tayyor.

Birinchi sinf o'quvchisi bo'lgan boshlang'ich maktab o'qituvchisi, o'qituvchining yaqin odam va birinchi yordamchi ekanligiga odatlangan bola uchun tushunarsiz masofada. Bolaning o'qituvchisi haqidagi tasavvurini to'g'ri va vaqtida tiklash – bu oila a'zolari va ta'lim muassasalari xodimlarining birgalikdagi vazifasidir. Ushbu yo'nalish ota-onalar yig'ilishlari, kelajakdagi o'qituvchilar bilan ota-onalarning uchrashuvlari va ota-onalar uchun to'garaklar o'tkazish orqali amalga oshirilmoqda. Agar rejalashtirilgan barcha tadbirlar professional ravishda amalga oshirilsa, bolalar bog'chasi va oilaning uzluksizligi maktab bolalari va o'qituvchilar tomonidan bolalar tomonidan idrok etishning etarli tizimini shakllantirishga imkon beradi.

Bolalar bog'chalari va maktablar ishida to'liq uzluksizlikni ta'minlaydigan ta'lim muassasalari faoliyatining asosiy yo'nalishi bolalar bilan ishlashdir. Ushbu yo'nalishni amalga oshirishda o'qituvchilar o'zlariga bolalarning maktab, maktab hayoti, o'qituvchilik faoliyati to'g'risidagi tasavvurlarini kengaytirish vazifasini qo'yдилar, ularning o'ziga xosligi bolalar bog'chasida darslarni o'tkazish xususiyatlaridan bir oz farq qiladi. “Maktab” deb nomlangan ta'limning keyingi bosqichiga o'tish jarayonida bola o'zini mutlaqo yangi muhitda ekanligini his qilmasligi kerak, lekin “bolalar bog'chasi – boshlang'ich maktab” yagona tizimida qolishda davom etadi. Uzluksizlik ta'lim maqsadlarida maktabga sayohatlar orqali amalga oshiriladi. Talabalar bolalar bog'chasining uzluksizligi bilan tanishadilar va boshlang'ich maktab o'quvchilar o'yin va ko'ngilochar tadbirlarda talabalar bilan aloqada bo'lgan o'quv yurtlarida muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda.

Bolalarni maktab hayotining o'ziga xos xususiyatlari bilan tanishtirish va kirish darslarini o'tkazish uchun maktab o'qituvchilari maktabga kirishdan oldin bir muncha vaqt bo'lajak birinchi sinf o'quvchilari uchun tanishtirish darslarini o'tkazadilar. Tajriba shuni ko'rsatadiki, bunday sinflarga tashrif buyuradigan bolalarning psixikasida adaptiv jarayonlarni shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tizimdagi moslashuv darslarida qatnashgan bolalar ta'lim tizimidagi o'zgarishlarni ko'proq sezadilar, ular yangi jamoada tezroq moslashadi. Shu bilan birga, ular yangi talaba bilan yaxshi shug'ullanishadi va yangi o'qituvchini ijobiy qabul qilishadi. Bunday holatda bolalar bog'chasi va maktabning uzluksizligi maktab o'quvchilarining o'qituvchilar bilan birgalikda o'quv mashg'ulotlariga qo'shilishi tufayli amalga oshiriladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.:

1. <https://fayllar.org/maktabgacha-talim-muassasasi--maktabgacha-yoshdagi-bolalar-ijt.html>
  - a. Internet ma'lumotlari.
  - b. <https://fayllar.org/maktabgacha-talim-muassasasi--maktabgacha-yoshdagi-bolalar-ijt.html>